

Vurdering af krav til arbejdsstyrke og arbejdstid, hvis Danmark hhv. skal være lige så rigt som Sverige eller blot være blandt de 10 rigeste lande i OECD¹ i 2030

23. januar 2014

Indledning

Nærværende notat redegør for de krav, der skal stilles til henholdsvis arbejdsstyrke og arbejdstid, såfremt Danmark i 2030 skal være lige så rigt som Sverige eller blot være blandt de 10 rigeste lande i OECD målt ved BNP pr. indbygger. Analysen af kravet til ændring i arbejdstiden er gennemført under antagelse om, at den ændrede arbejdstid ikke påvirker satsreguleringen.

I en standardiseret DREAM beregning, hvor man enten forøger arbejdsstyrken eller arbejdstiden, vil man øge BNP og samtidig mindske holdbarhedsproblemet gennem en forbedring af det primære budget. Hensigten i nærværende analyse er ikke at mindske statens fremtidige finansieringsproblem. I stedet vil forbedringen af det primære budget blive anvendt til at øge beskæftigelsesfradraget. Et øget beskæftigelsesfradrag vil give en positiv effekt på arbejdsudbuddet pga. lavere marginalsat og samtidig mindske den strukturelle ledighed en smule pga. lavere kompensationsgrad. Begge dele vil trække i retning af højere BNP og yderligere råderum til at øge beskæftigelsesfradraget. Disse effekter mindsker kravet til den initiale stigning i arbejdsudbuddet.

En opnåelse af målsætningen om at blive lige så rigt som Sverige eller være blandt de 10 rigeste lande i OECD målt ved BNP pr. capita i 2030 vil kræve, at hhv. 340.000 og 138.000 personer udenfor arbejdsstyrken overgår til arbejdsstyrken, eller at arbejdstiden² øges med hhv. 4,5 og 11,0 pct. svarende til, at den aftalte ugentlige arbejdstid stiger med hhv. 1,7 og 4,1 timer fra 37 til hhv. 38,7 og 41,1 timer, og at den gennemsnitlige ugentlige arbejdstid stiger med hhv. 1,3 og 3,3 timer. Ændringerne sker allerede i 2014.

Tekniske forudsætninger for beregningerne

Marginaleksperimenterne er afviklet som stød til DAs grundforløb. DAs grundforløb er genereret ved at ændre nogle antagelser af DREAMs langsigtede fremskrivning 2013, hvilket er beskrevet i DREAM-papiret "Beskrivelse af DAs grundforløb og den finanspolitiske hængekøje" fra 2013.

¹ Denne analyse er bestilt af DA.

² Eksklusiv endogene effekter pga. lavere marginalsat.

Den krævede ændring i hhv. arbejdstiden og arbejdsstyrken for at opnå det ønskede BNP mål annonceres over for modellens agenter i år 2014, hvor den også indføres. Beskæftigelsesfradraget øges ligeledes fra år 2014 således, at det primære budget er uændret.

BNP-målene er beregnet af DA og er bestemt på baggrund af OECDs langsigtede prognose fra juni 2013, som er korrigeret på baggrund af prognosen for Danmarks BNP fra DAs grundforløb³. I 2020 er Danmark på en 10. plads målt ved BNP per capita efter denne korrektion. Kravet om en placering blandt de 10 rigeste lande i OECD i 2030 kan opnås, såfremt Danmark øger sit BNP pr. capita med mindst 4,6 pct. i 2030. Skal vi være lige så rige som Sverige, så skal BNP pr. capita øges med 6,6 pct. i 2020 og 11,1 pct. i 2030.

Forøgelse af arbejdsstyrken gennemføres ved at overflytte personer i alderen 17 til og med 64 år, som er udenfor arbejdsstyrken ind i arbejdsstyrken. Personer udenfor arbejdsstyrken er fordelt på alder, køn, herkomst og socioøkonomisk gruppe – dvs. førtidspensionister, svage kontanthjælpsmodtagere, studerende uden arbejde, folk på barselsorlov osv. Det antages, at en lige stor procentvis andel af alle grupper flytter uafhængigt af karakteristika. Det antages, at produktivitet, løn og arbejdstid for disse personer, uanset hvilken socioøkonomisk gruppe de rykkes fra, er magen til dem for de beskæftigede af samme alder, køn og oprindelse. Dette er et overkantsskøn, da man må regne med, at de fleste grupper udenfor arbejdsstyrken vil have en lavere produktivitet, løn og arbejdstid, hvis de skulle overgå til arbejdsstyrken. Hermed vil antallet af personer, som skal flyttes for at opnå BNP-effekten være et underkantsskøn.

Vi analyserer ændringen i arbejdsudbuddet under forudsætning af, at det primære budget er uændret, og at et eventuelt holdbarhedsproblem løses som antaget i DAs grundforløb.

Makroøkonomisk virkning

Hvis Danmark skal opnå en placering blandt de 10 rigeste lande i OECD i 2030 skal BNP pr. capita målt i faste priser øges med mindst 4,6 pct. relativt til grundforløbet⁴. Skal dette opnås gennem en permanent øget arbejdsstyrke fra 2014 er det påkrævet, at 138.000 af de ca. 900.000 personer i alderen 17-64 år, som er udenfor arbejdsstyrken, skal overflyttes til arbejdsstyrken. Dette vil øge arbejdsstyrken med 4,8 pct. relativt til niveauet i grundscenariet i 2030. Forøgelsen af arbejdsstyrken giver en stigning i beskæftigelsen på 5,1 pct. i år 2030 relativt til grundforløbet, jf. Tabel 1⁵.

Skal vi være lige så rige som Sverige skal BNP pr. capita målt i faste priser øges med mindst 11,1 pct. i 2030 (6,6 pct. i 2020) relativt til grundforløbet. Skal dette opnås gennem en

³ Kravene på baggrund af indenlandsk BNP fra DA's grundforløb er mindre skrappe, end hvis vi havde taget kravene fra OECD's fremskrivning, da DA's grundforløb i højere grad end OECD's fremskrivning tager højde for tilbagetrækningsreformen, hvilket giver en større vækst i indenlandsk BNP frem mod 2030.

⁴ De internationale fremskrivninger er baseret på købekrafts-korrigeret BNP per capita i US Dollars. Et krav om en given procentvis ændring i det købekraftskorrigerede BNP per capita målt i US dollar i 2020 vil i DREAM svare til et krav om samme procentuelle stigning i det reale BNP pr. capita. Den nominelle valutakurs og det udenlandske prisniveau er begge eksogene i DREAM. Væksten i købekraftskorrigeret BNP udtrykt i udenlandske enheder vil således i DREAM svare til at korrigere for ændringer i det indenlandske prisniveau – altså målt i faste priser.

⁵ Beskæftigelsen er øget mere end arbejdsstyrken, da det øgede beskæftigelsesfradrag mindsker kompensationsgraden og dermed den strukturelle ledighed.

permanent øget arbejdsstyrke fra 2014 er det påkrævet, at 340.000 af de ca. 900.000 personer i alderen 17-64 år, som er udenfor arbejdsstyrken, skal overflyttes til arbejdsstyrken. Dette vil øge arbejdsstyrken med 11,8 pct. relativt til niveauet i grundscenariet i 2030. Forøgelsen af arbejdsstyrken giver en stigning i beskæftigelsen på 12,5 pct. i år 2030 relativt til grundforløbet, jf. Tabel 3.

Hvis målsætningen om en placering blandt de 10 rigeste lande i OECD opnås gennem forøgelse af det timekorrigerede arbejdsudbud er kravet en stigning i arbejdstiden fra 2014 og frem på 4,5 pct. Stigningen skal være 11,0 pct., for at blive lige så rige som Sverige. Herudover kommer en endogen stigning i arbejdsudbuddet, som følge af den mindre marginalskat som følge af det større beskæftigelsesfradrag. Den samlede stigning i arbejdsudbuddet afstedkommer en stigning i beskæftigelsen målt i effektive enheder på 4,4 og 10,8 pct. relativt til grundforløbet i 2030.⁶

Tabel 1 – Makroøkonomisk virkning ved at opnå fortsat placering blandt de 10 rigeste i OECD gennem forøgelse af arbejdsstyrken, reale termer

	2008	2020	2030	2040	2050
		<i>Relativ ændring, Indeks, grundforløb = 100</i>			
BNP	100.0	104.6	104.6	104.5	104.4
Privat forbrug	100.0	104.5	105.0	105.2	105.1
Offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Individuelt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Kollektivt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Netto eksport	100.0	113.9	146.2	197.1	219.4
- Eksport	100.0	104.5	105.3	105.3	105.0
- Import	100.0	103.9	103.8	103.8	103.7
Investeringer	100.0	108.5	104.8	104.6	104.4
Beskæftigelse	100.0	105.3	105.1	105.0	104.8
- Private sektorer	100.0	106.7	106.6	106.5	106.2
- Offentlige sektor	100.0	101.6	101.6	101.7	101.6
		<i>--- Absolut ændring ---</i>			
Arbejdsløshed, procent	0.0	-0.3	-0.3	-0.3	-0.3
Offentlige budget overskud, pct. af BNP	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1
- Offentlige primære budget overskud	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Offentlige netto rente udgifter	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Kilde: Egne beregninger

⁶ Beskæftigelse målt i effektive enheder omfatter en sammenvejning af beskæftigelsen målt i antal personer og de pågældendes produktivitet og arbejdstid.

Tabel 2 – Makroøkonomisk virkning at opnå fortsat placering blandt 10 rigeste i OECD gennem opjustering af den ugentlige arbejdstid, reale termer

	2008	2020	2030	2040	2050
	<i>Relativ ændring, Indeks, grundforløb = 100</i>				
BNP	100.0	104.4	104.6	104.7	104.7
Privat forbrug	100.0	104.9	105.4	105.6	105.6
Offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Individuelt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Kollektivt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Netto eksport	100.0	105.3	137.1	183.6	215.7
- Eksport	100.0	104.0	105.1	105.2	105.2
- Import	100.0	103.9	103.9	104.0	103.9
Investeringer	100.0	108.8	105.0	104.9	104.9
Beskæftigelse	100.0	100.1	100.1	100.1	100.1
- Private sektorer	100.0	101.4	101.4	101.5	101.5
- Offentlige sektor	100.0	96.8	96.8	96.8	96.8
	<i>--- Absolut ændring ---</i>				
Arbejdsløshed, procent	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.1
Offentlige budget overskud, pct. af BNP	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1
- Offentlige primære budget overskud	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Offentlige netto rente udgifter	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.1

Kilde: Egne beregninger

Da det kollektive offentlige forbrug er uændret, absorberer de private sektorer næsten hele beskæftigelsesstigningen ved stød til arbejdsudbuddet, jf. Tabel 1⁷. I tilfældet, hvor målsætningen opnås gennem øget arbejdstid, er beskæftigelsen i den offentlige sektor målt i antal personer faldet. Årsagen er, at de i forvejen beskæftigede nu arbejder mere, så der er brug for færre for en given offentlig produktion. Som konsekvens falder beskæftigelsen målt i antal personer i den offentlige sektor. Stigningen i den private beskæftigelse er større end faldet i den offentlige beskæftigelse, da den strukturelle ledighed falder, idet kompensationsgraden falder, når beskæftigelsesfradraget øges.

Outputprisen i den udenlandskonkurrerende sektor falder med 1,1 pct. i begge forløb, hvor en placering blandt de 10 rigeste lande i OECD opnås gennem hhv. øget arbejdsstyrken i antal personer og øget arbejdstid, og med respektive 2,6 og 2,5 pct. i forløbene, hvor vi opnår samme levestandard som Sverige gennem hhv. øget arbejdsstyrken i antal personer og øget arbejdstid. Eksporten stiger som følge af det lavere prisniveau og vil i 2030 være øget med hhv. 4,2 og 4,0 pct. ved 10. plads målsætningen, og med hhv. 10,2 og 9,6 pct. for at nå Sveriges velstand.

⁷ At der overhovedet er en stigning i den offentlige beskæftigelse skyldes, at det offentlige leverer input til både privat produktion og privat forbrug f.eks. børnehaver. Når den private produktion og det private forbrug stiger, så stiger efterspørgslen efter offentlig produktion, hvilket trækker i retning af øget offentlige beskæftigelse. Da arbejdskraft er blevet billigere ift. materialer substituerer det offentlige fra materialekøb over mod arbejdskraft, hvilket yderligere trækker i retning af højere offentlig beskæftigelse.

Tabel 3 – Makroøkonomisk virkning ved at opnå svensk levestandard gennem forøgelse af arbejdsstyrken, reale termer

	2008	2020	2030	2040	2050
		<i>Relativ ændring, Indeks, grundforløb = 100</i>			
BNP	100.0	111.1	111.1	111.0	110.6
Privat forbrug	100.0	110.8	112.0	112.4	112.3
Offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Individuelt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Kollektivt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Netto eksport	100.0	137.6	215.6	343.0	398.3
- Eksport	100.0	111.2	113.0	112.9	112.2
- Import	100.0	109.4	109.3	109.2	108.9
Investeringer	100.0	120.2	111.7	111.1	110.5
Beskæftigelse	100.0	112.9	112.5	112.4	111.9
- Private sektorer	100.0	116.4	116.1	115.9	115.2
- Offentlige sektor	100.0	104.0	103.9	104.0	103.9
		<i>--- Absolut ændring ---</i>			
Arbejdsløshed, procent	0.0	-0.7	-0.7	-0.7	-0.7
Offentlige budget overskud, pct. af BNP	0.0	0.0	0.1	0.1	0.2
- Offentlige primære budget overskud	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
- Offentlige netto rente udgifter	0.0	0.0	0.0	-0.1	-0.1

Kilde: Egne beregninger

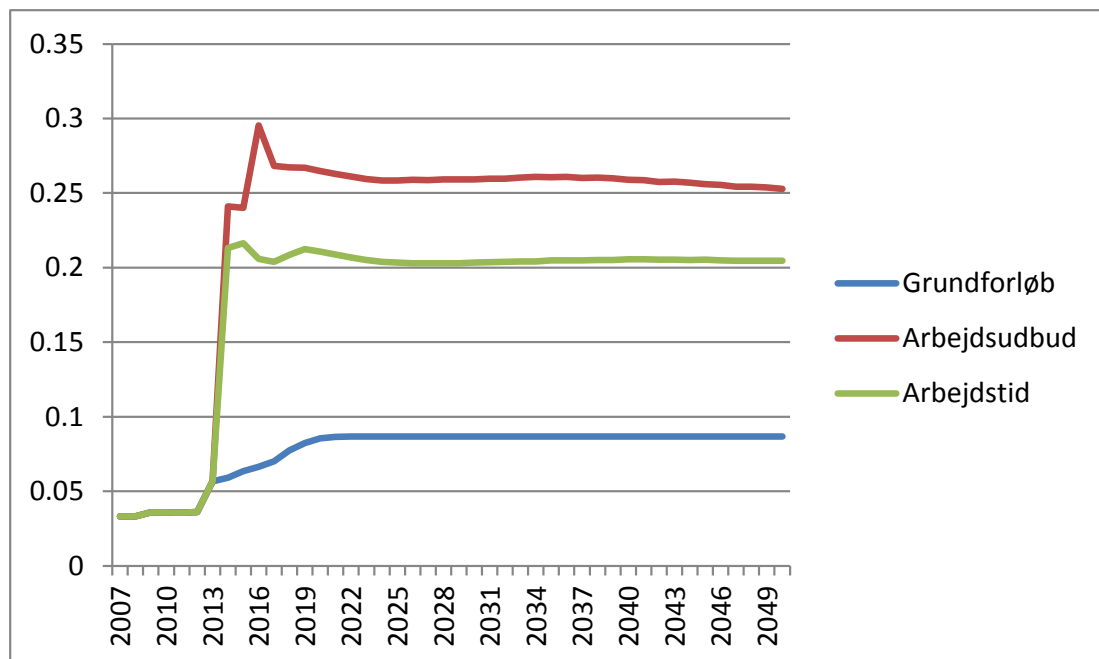
Tabel 4 – Makroøkonomisk virkning at opnå svensk levestandard gennem opjustering af den ugentlige arbejdstid, reale termer

	2008	2020	2030	2040	2050
		<i>Relativ ændring, Indeks, grundforløb = 100</i>			
BNP	100.0	110.8	111.1	111.3	111.3
Privat forbrug	100.0	111.8	113.0	113.4	113.3
Offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Individuelt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- Kollektivt offentligt forbrug	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Netto eksport	100.0	115.8	192.0	307.7	388.0
- Eksport	100.0	109.8	112.4	112.7	112.7
- Import	100.0	109.4	109.4	109.5	109.5
Investeringer	100.0	120.8	112.1	111.9	111.7
Beskæftigelse	100.0	100.3	100.2	100.2	100.2
- Private sektorer	100.0	103.2	103.3	103.4	103.4
- Offentlige sektor	100.0	92.7	92.7	92.7	92.7
		<i>--- Absolut ændring ---</i>			
Arbejdsløshed, procent	0.0	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2
Offentlige budget overskud, pct. af BNP	0.0	0.0	0.1	0.2	0.2
- Offentlige primære budget overskud	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
- Offentlige netto rente udgifter	0.0	0.0	0.0	-0.1	-0.1

Kilde: Egne beregninger

Det faldende prisniveau medfører et fald i reallønnen. Produktreallønnen i den udenlandskonkurrerende sektor er i 10. plads scenariet faldet med henholdsvis 1,4 pct. for øget arbejdsstyrke og 1,3 pct. for øget arbejdstid relativt til grundforløbet i år 2030. Skal vi komme på niveau med Sverige er stigningen hhv. 3,2 og 3,1 pct. Reallønnen (defineret ud fra forbrugerprisindekset) vil på samme tidspunkt være faldet med henholdsvis 1,7 og 1,6 pct. relativt til grundforløbet for 10. plads scenariet og hhv. 3,9 og 3,8 pct. for at opnå samme velstand som Sverige.

Figur 1. Beskæftigelsesfradraget for en bibeholdelse af 10. pladsen

Beskæftigelsesfradraget kan i 10. plads scenariet i 2030 hæves til hhv. 25,9 pct. ved øget arbejdsudbud i personer og med 20,3 pct. ved øget arbejdstid, jf. figur 1, og med hhv. 48,4 og 35,7 pct. for at opnå samme velstand som Sverige. Satsen svinger lidt for at skabe balance på de primære budgetter. I de to scenarier med øget arbejdsudbud i hoveder er det svagt faldende over tid. Dette skyldes, at vi holder arbejdsudbuddet fast i personer, mens arbejdsstyrken generelt vokser, hvilket gør, at stødet mindskes i relative termer.

Tabel 1, 2 3 og 4 er beregnet under forudsætning af, at den umiddelbare forbedring af det primære budget, som den øgede fuldtidsækvivalente arbejdsstyrke giver anledning til, er blevet udmøntet i højere beskæftigelsesfradrag. Med uændret beskæftigelsesfradrag ville effekten på bl.a. privatforbruget og beskæftigelsen for den angivne arbejdsudbudsudvidelse have været mindre.

Det højere beskæftigelsesfradrag påvirker husholdningernes disponible indkomst, hvilket øger det private forbrug. Endvidere vil det mindske marginalsatten, hvilket betyder, at der kommer en positiv effekt på arbejdstiden. Endelig vil det øge indkomsten for lønmodtagere, men ikke for personer på overførselsindkomst. Hermed falder kompensationsgraden og den strukturelle ledighed mindskes. Både øget arbejdstid og mindre strukturel ledighed trækker i retning af øget beskæftigelse og produktion.

Figur 2. Beskæftigelsesfradraget for opnåelse af svensk levestandard

